

Amíg a szegény gyermek — s itt Kassákra gondolunk — küzd a szegénység, a magárahagyottság, a nélkülöző gyermeksors élményeivel, az összezsufolt, egészségtelen, ingerült családi élet mérgező légkörében, mely olykor megfojtja, olykor meg megedzi és lázadó, felszabadító cselekvőségre neveli; addig a polgári jólét gyermeke az agyonneveltség, a merev családi tekintély és sokszor a kifelé leplezett családi egyenetlenségek sorvasztó légkörében növekedik fel. Csak olvasni kell ezeket az önéletrajzokat — derűs, vidám gyermekség nem mosolyog ránk. Hol a szeretetlenség, hol a szeretés túltengése okoz lelki károkat, hol a bőség ernyeszt el, hol a szűkösség ver le; ijesztő gyermeksorsok jelenednek elénk. Hogy a kis lelkibetegek a gyermek neurótikusok közül számosabban kerülnek ki a polgári családokból, az tudott dolog. Viszont, szegények gyermekei aligha mehetnek analízisba.. De vannak lélektani dokumentumaink, melyek megdöbbentő igazsággal tanúsítják a szegény gyermek társadalmi létének lélekölő hatását.

Az irigyelt, visszavágyott gyermekmult legtöbbször csak a képzeletben az. Amit a képzelet játéka megenyhít, azt az alkotó művész egészségesebben és radikálisabban az önéletrajz önfelszabadító vallomásával viszi véghez. Talán ez legmélyebb, legszemélyesebb funkciója.

HEINRICH HEINE: NÉMETORSZÁG

Átköltötte: FALUDY GYÖRGY

„Szép vagy, nemes hölgy — szóltam, ránevetve —
„látom: tested Vénusszal osztozott
a bájakon. Szájad vörös cseresznye,
s a lábaid, mint antik oszlopok;

ringó csipődtől minden szent askéta
megtébolyulna: — ám felelj nekem:
hogyan kerültél e magános sétat-
uton, ily későn, épp szembe velem?

Hideg szél fú. Az óra mindjárt éjjelt
fog verni. Ágyad biztosan meleg.
Ha nem volnék indiszkrét: mennyi pénzért
méred nekem királyi testedet?“

„Tévedsz, Henrik“ — felelt ő, mosolyogva —
„én nem vagyok amolyan könnyű lány;
és máskülönben is már vén csorosziya
lettem, s túl ifjú vágyak viharán

lesem a lassú századok múltását.
Egykor még márványsíma testemen
harcok, tűzvészek, áradások ásták
e sok barázdát, s minden reggelen

arcomat egyre ráncosabbnak látom,
hajam megőszült és mellem konya, —
Nagy Károly volt az én apám, barátom,
s én volnék Hamburg isténasszonya.

...De hogyha meghívhatlak egy teára,
úgy jöjj velem; ma csak magam vagyok,
padlásszobámban fütve áll a kályha,
s a karszékben a fagyott ablakok

alatt elmondod majd, mi hozott erre,
s német népiünkhöz még mily indulat
fűz téged, és ha útra kelsz, majd merre
s milyen tájakra vezet az utad?“

Igy szólt ő; és elindultunk kanyargó
síkátorokban, néptelen terek
között, aztán felmentünk a csavargó
vaslépcsőkön vagy kilenc emelet

magasra és egy kis szobába léptünk;
leültem, s ő is úgy húzta felém
karosszékét, hogy összeért a térdünk, —
s szemébe nézve, így beszéltem én:

— „Űrnóm! Hajdan a szabadság, a szépség
után űzött el Párisig a vágy.
De jaj, már ott is utolért a vénség,
s úgy töprengtem álmatlanul az ágy

setét bárkáján, mely az Acheronra
viszi holnap a beteg Henriket.
Fásult lelkemnek egy volt még a szomja,
s egyetlen vágy kinozta e szívet:

még egyszer, csak egyetlen egyszer látni
az alstermenti német tölgyfasort,
matrózpipákat a hamburgi ködben,
nagy szőke nőket, Junkert, rajnabort, —

nevezd honvágynak, mindegy — s annyi búra
vitte, hogy jöttem, lelkemet az út.
Borzalmas orvosság volt, szörnyű kúra,
s nem gyógyított, mert nem tudom, e rút

őszből merjek remélni szebb időre?
ki sejti ezt? Az oldó és szövő
párkák sötét szobában ülnek, dőre
szemünknek örök titok a jövő,

bár mi faragjuk... Nézz reám: ma éjjel
zokogni tudnék és szívem puhább
mint melled bőre. Tégy rumot élémbe,
s hozd be, amit ígértél, a teát.“

S ekkor ő felkelt, hogy nyomában ámbra
áradt, s egy kis kannával térve vissza,
csészét hozott, rumot töltött teámba,
míg ő a rumot tea nélkül itta,

tea nélkül; — s mikorra bársony arca
tüzelni kezdett, mellém ült, nehéz
szemét lezárva, és vállamra hajtva
sötétsörényű, koronás fejét,

s eképp beszélt: „Anyám tündérr királylány
volt itt az Elbán. Egy holdfénybe szőtt
nyárestén ülték holmi régi bárkán
császárapámmal ők az esküvőt.

Hogy meghaltak, több már, mint ezer éve.
Árván hagytak s szegényen: nem maradt
reám más, mint apám császári széke,
mit ott látsz most a tölgy szekrény alatt.

De nem adnám el, bár marokra szórtam
hajdan a pénzt, semmiért e kopott
széket — ebben ült az aacheni dómban,
hol nagysüvegű, gót bíbornokok

hajlongtak... A szék aljából nagy katlan
nyílik, s ha lassan felemeled rőt
bársonypárnáit, meglátod alatta
mit látni vágyol: a német jövőt.

De esküdj meg, hogy nem fogsz megijedni,
bármily borzalmat lásson is szemed!“
S én átkarolva térdét, szóltam: „Semmi
nem rémit, Őrnőm!“ És ő, két kerek

szemét, melyekben különös gúny égett,
reám emelte s elkezdett nevetni.
Aztán elfújta a lámpát. Setét lett,
s csupán az esőt hallottam peregni

a háztetőn, míg ő varázsigéket
mormolt a trón támlájánál és én
a mélybe néztem, honnan szörnyűséges
és tébolyító büz áradt felém.

— „Most légy kemény“ — szólt ő — „csupán a német
jövő szaga ez. Fogd be orrodát.“
S én újra a mélységbe néztem. Kékes
lángnyelvek közt egy udvari fogat

tünt elő. Mélyében egy hetykebajszú
császárnő ült. A címeres lovak
a nép közt jártak, melyet sebesarcú
lakájok vertek. A kocsi alatt

elgázoltak heverték, kik halódva
is még éljent bömböltek. Kétfelé
cirádás, tarka, csürt-csavart kaszárnyák
és bérházak nőttek az ég felé.

A földekből, mint tavaszi vetés,
kémények keltek és e szürke tenger
alján, mint holmi fekete penész,
rongyaiba csavarva ült az ember.

Amott ragyogó cilinderek jártak
korzózni, csak a pénznek nem süket
polgárlánykakkal, kik jólzárt nadrágban
őrizték híres szüzességüket;

de legfelül, e sok-sok ócska kegyszer,
reverenda, kardbojt, vállpánt, új s ó
diáksapkán a bankár ült, míg egyszer
feldördült a megváltó ágyúszó.

...S aztán: vert hadak s meddő forradalmak
hünyő parázsán újra új csaták
keltek, a földet a régi hatalmak
ásták alá, piszok demokraták

alkudtak jobbra-balra és a bölcsök
olyan utakon jártak, hol a nép
már nem követte őket; míg a bölcsők
mélyén egy disznófejű nemzedék

született — új nép, mert talán a régi
polgárokból még volt valami szív.
...Munkások jártak hontalan az éji
uccán, s a hid tövében minden év

alatt százan háltak — elérhetetlen
lett számukra minden olcsó falat...
S a szolgál-Nő, ki régen új életre
vágott: csupán ölével lett szabad.

S aztán: egy havas és kísértetes
napon — maguk se tudták, hogy lehet —
megjöttek a germán kísértetek,
a sírjukból kikelt őrmesterek,

az áltudósok és a fél-Wotánok,
a megbolondult nyársak, a fanyar
diványokon képzélgő vénleányok,
a tányérsapkák és a hivatal

magasgallériú, aszott csöcseléke,
a párbajhősök, az új Borgiák,
az onanisták, kik tizenhat éve
várták a nagy, jövődő orgiát...

Rettentő és Brueghel-i látomás volt:
a pincékben reszketve ült az Ész
amíg fölötte Dante pokla lángolt,
gigászi ágyuk keltek és nehéz

bakkancsok járták — lenn a börtönökben
táncolt a korbács, elkinzott rabok
rimáncodtak, míg haldoklók hörögtek, —
amott embert vadásztak és amott

a holtakat pöcegödörbe dobták;
amott a rabseregből csapatot
formáltak; ott a zsidókat pofozták
amíg félholtan hulltak el, s amott

azon röhögtek, hogy egy munkáslánynak
ölét tüzes szivarral égetik,
míg agg tudósok mellig a mocsárban
doigoztak virradattól éjjelig...

De fenn, felettük, vad s új bacchanálra
indultak az örült egyenruhák; —
s egy had, mely legsötétebb nyomorában
választott népnek gondolta magát,

perdült az útra... Farsangi menetje
élén a vezér lovagolt a gót
király maszkjában — mögötte nevetve
jött serege, átkozott lobogók

árnyékában; jöttek, ki kordélyt tolvaj,
melyen avitt és barbár kegyszerek
heverték; jöttek, ki úgy lovagolva
egy régesrégen kihalt szörnyeteg

hátán; ki egy veszett kutya faráról
pislogva le; jöttek szedett-vedett
ruhában, barna maszkban, míg a mámor
fénylett arcukról, s agyuk megett

nőket vezettek, kik orrukban láncot
viseltek, s izzadt ágyékkal, meredt
mellel ropták az ősi medvetáncot; —
és így vomult az őrző menet

szemem előtt, végig a városoknak
útvesztőin, hol a kapuk alatt
a férfiak egymással párosodtak,
míg hátrábról néhány rongyos barakk-

lakó lesett rájuk... A zenészek
romantikus, hitvány melódiát
fujtak lihegve; egy sarkon a részeg
Tudomány épp a Teológiát

ölelgette egy kihányt tócsa borban,
míg a patakban, hol szennyviz úszott,
csecsemők meneteltek csatasorban,
s az ablakokból tudós mágusok

*horgászbottal halásztak levegőt...
A messzeségbe ködös perspektíva
nyílt: holttestektől égmagas mezők
felé, hol a golyózáporban, riva,*

*s magában állt egy ember, míg hasából
lilán lógtak a kiszakadt belek.
És arra, éppen arra, ahol állott
futott, futott e tébolyult sereg.*

*S én álltam, álltam, néztem, míg az ajkam
megrándult és nem tudva feltörő
borzalmamat titkolni, megragadtam
az istennőt: „Ez a német jövő?”*

*Mondd, hát ez az?” — — — De ő csak nézett lomha,
nyugodt szemével s aztán felemelt,
szép karjait lassan keresztbe fonta
mellén és nézett és csak nem felelt.*

*De én, nem bírva többé már magammal
félőrülten rugtam fel a kopott
trónust és az istennőt mellbevágva,
kí körmével belémkapaszkodott,*

*lerohantam a lépcsőn, míg szemembe
csapott a zápor, s mint a szélvihar,
rohantam át a pislogó lámpák közt,
ezer sikátor, s ezer útkanyar*

*sötétje közt, míg lihegve a térre
értem, hol a nedves póstakocsik
álltak, s az alvó postillon fülébe
üvöltöttem: „Előre: Párisig.”*

A FIATAL MARX ÉS HEGEL

Irta: PEÉRY REZSŐ

1.

A marxi gondolatrendszer nemzetközi gyökerű; a fiatal Marx azonban a német klasszikus idealizmus mágikus hatása alatt fejlődött. Ismert dolog Engels büszke hivatkozása a Kant óta eltelt filozófiai fejlődésre, amelynek a szocializmus tudományos megalapozását tudja be. Tényleg csak Marx doktori értekezését kell elolvasnunk, hogy lássuk, milyen mélyen gyökerezik e kritikai filozófia nagy korszakában. Közvetlen hatása rá elsősorban Hegel-nek volt, véleményünk szerint nemcsak a hegeli módszerek, hanem szinte minden hegeli jellegzetes és lényeges tulajdonságnak. Már Feuerbach szinte olyan fordulatot vitt benne végbe, — szenzualista-realista mederben, — amit a Hegel-tanulmányokkal párhuzamos konkrét történeti és szocialista studium valószínűleg előkészített s amit a francia és angol élménykörrel való fokozatos megismékedés könnyített meg. Mindehhez azonban a német idealizmus